

канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2009. 23 с. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/114/Jin_Nan.pdf?sequence=3.

3. Чжао В. Методика вокально-хорового навчання студентів Китаю з використанням українських співацьких традицій : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2014. 23 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/6945>.

4. Ямін Я. Вокально-педагогічна освіта Китаю та її значення для самоорганізації навчального простору китайських студентів. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2017. № 1 (87). С. 173–177.

5. Lebedieva Z. ESP Writing as a Practical Mean of Cultural Communication Between Ukrainian Music Teachers and Chinese Students. Cases on Error Analysis in Foreign Language Technical Writing. 2023. Pp. 187–206. IGI Global. USA. URL: <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-6222-5.ch008>.

УДК 811.581.11, 811.16, 75.03

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-77>

Логвин М. Ю.

ORCID: 0009-0002-3497-7007

аспірантка

Науково-навчальний інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

провідна наукова співробітниця відділу мистецтва країн Сходу

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ, ТЛУМАЧЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ КИТАЙСЬКОГО ТРАДИЦІЙНОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Ключові слова: образотворче мистецтво Китаю, китайська мова, українська мова, запозичення, комунікація, понятійно-термінологічний апарат, лексикографія, метафора, афоризм, література Давнього Китаю.

Українське суспільство стабільно демонструє цікавість до образотворчого мистецтва Китаю як джерела натхнення чи об'єкта колекціонування й дослідження. Як результат, в українському інформаційному

просторі постійно присутні висловлювання щодо традиційного й новаторського мистецтва Китаю та застосування китайських традиційних художніх технік і візуальних мотивів носіями інших культур. Комунікативні ситуації, у яких лунають висловлювання про зазначений вище предмет, досить різноманітні. Як приклади можна навести виступи і дискусії на наукових конференціях; музейний дискурс; статті в інтернет-ЗМІ; друковану продукцію. Зокрема, Сходознавчі читання імені Агатангела Кримського або Міжнародна наукова конференція «Китайська цивілізація: традиції та сучасність» зрідка не мають у програмі доповідей на тему китайського образотворчого мистецтва. Українські ВНЗ заохочують студентів і аспірантів з КНР звертатися до тем китайського образотворчого мистецтва у кваліфікаційних роботах. Колективи наукових співробітників музеїв мистецтв створюють пояснювальні тексти до тимчасових і постійних експозицій; читають лекції та проводять екскурсії; виконують мистецтвознавчу експертизу на запит юридичних і приватних осіб. Матеріали незалежних дослідників та аматорів мистецтва розміщуються на інтернет-платформах. Видавництва випускають переклади іноземної літератури з мистецтва Китаю. В окремих випадках застосування мистецьких термінів виходить поза мистецьку сферу і може з'явитися в суспільно-політичному дискурсі в досить несподіваному контексті.

Ці різноманітні висловлювання варто проаналізувати на предмет наскрізного понятійно-термінологічного апарату і його відповідності комунікативній меті та визначити напрями, у яких праця дослідників китайської культури допомогла б комунікації у сфері культури в майбутньому.

Наведемо декілька прикладів термінологічної різноманітності стосовно одного явища китайського образотворчого мистецтва. Порівняємо різні терміни на позначення жанру пейзажу – 山水 – у науковій і популярній статтях. У вступній частині наукової статті про сучасний олійний живопис Китаю, у поясненні щодо китайської традиції знаходимо такі слова: «Термін «пейзаж» складається із двох символів, що означають «гори і води» [1, с. 69]. У популярній статті на інтернет-ресурсі на самому початку зустрічаємо таке речення: «До найменших дрібниць він (художник Ян Юнлянь – прим. М. Логвин) дотримується правил композиції, непорушних для класичного китайського живопису в жанрі шань-шуй (山水; гори і води)...» [2]. При цьому автор статті не розтлумачує, що жанр із екзотичною назвою є насправді жанром пейзажу. Якщо автори статті у фаховому виданні, знайомлячи українську аудиторію з явищем китайської культури, прагнуть застосувати метод доместикації (можливо, і непотрібний у спілкуванні з обізнаним читачем), то автор популярної статті обирає шлях екзотиза-

ції і не надто дбає про пошук точок дотику між культурами, щоб через відомий українським читачам термін «пейзаж» пояснити 山水. Можна підсумувати, що в обох випадках терміни правильна по суті, проте застосовуються не надто ефективно.

Попри різний успіх комунікації, вищенаведені висловлювання свідчать про значне заглиблення їхніх авторів у тему китайського образотворчого мистецтва. Наступна цитата не відповідає визначенню «висловлювань про мистецтво», оскільки її автор не розуміє, що йдеться про тему, дотичну до мистецтва. Проте хотілося б навести її як приклад аномального дискурсу та для застереження проти безпідставної довіри посередництву російських – навіть опозиційних – ЗМІ в питаннях матеріальної культури Китаю. 23 березня 2023 року на інтернет-платформі dsnews.ua було подано матеріал про цитати Сі Цзіньпіна, які транслиювалися на російському телебаченні. Український автор наслідує сардонічний стиль російського журналіста Іллю Шепеліна, на сторінці якого в соцмережі X дізнався про трансляцію цитат: «Крім того, китайський керівник звернув увагу на сутність каменю: "Можна скільки завгодно розбивати камінь – усе одно він залишиться твердим. Можна скільки завгодно шліфувати кіновар (найпоширеніший мінерал ртуті – "ДС") – від (помилка друку, слід читати «він» – М. Логвин) усе одно залишиться червоним» [3]. В українському перекладі цитати з російської мови збережено помилку перекладу з китайської на російську. Вона демонструє незнання російським перекладачем як загалом джерела цитати, яку Президент КНР наводив у промові, так і нюансів властивостей, застосування та підготовки пігменту цинобри (кіноварі) в китайському мистецтві. Примітка редакції українського видання, що містить відомості з хімії та мінералогії, не проливає світло ні на джерело цитати, ні на те, які виробничі процеси лягли в основу стародавньої метафори. Звичайно ж, оригінальний вислів – це «Скільки не розбивай камінь – він не втратить твердості. Скільки не розтирай цинобру – вона не втратить багрянити [колір]». 石可破也, 而不可夺坚; 丹可磨也, 而不可夺赤 (4) з «Анналів пана Люя» III ст. до н. е. Що ж стосується самої метафори, то з усієї полісемії слова 磨 для перекладу слід вибрати «розтирати, розмішувати», адже саме такими діями кіновар (цинобру) готують, щоб отримати пігмент для фарбування, малювання та/або нанесення печаток. У поточному перекладі, без адекватної примітки, афоризм здається безглуздом і смішним. Така упереджена й некомпетентна позиція цього ЗМІ грає не на користь інформаційній політиці України. Цей приклад є свідченням про потребу українського суспільства в довідковій літературі, яка б не лише пропонувала якомога точніші переклади окремих термінів китайського мистецтва, але й описувала різні нюанси вироб-

ничих і творчих процесів: від зв'язку творчого задуму з його реалізацією до техніко-технологічних особливостей.

Вихід українською мовою чотирьох електронних книг «Живопис і каліграфія» під редакцією Цзен Цзижун дав привід для оптимізму, що в українському інформаційному просторі з'явилося видання, яке могло би слугувати довідковим. Проте ближчий розгляд виявив, що переклад книг здійснювався з англійської та російської мов. Деякі вживані у ній терміни викликають здивування. Зокрема, в анотації до книги «Як роздивлятися і розуміти китайські картини» [5, с. 2] зустрічаємо калькування з англійського *hand scrolls* «ручні сувої» на позначення формату сувоїв, які в традиції українських істориків мистецтва прийнято називати «горизонтальними». Нам здається, що поточний український термін, хоч і запозичений багато десятиліть тому з російської мови та не надто відомий поза колом фахівців, все ж є більш інформативним і краще допомагає досягти комунікативної мети.

Повернімося до питання, як фахівці з культури Китаю могли б допомогти в комунікації та яким міг би бути довідник з образотворчого мистецтва Китаю, які методи лягли б в основу його укладання? На нашу думку, це насамперед аналіз сучасного усвідомленого, конструктивного вживання понятійно-термінологічного апарату образотворчого мистецтва Китаю. Найчастіше він демонструє проникнення оригінальної китайської термінології у вигляді транскрипцій або калькувань до звичної термінології європейських істориків мистецтва. Поточна неоднорідність понятійно-термінологічного апарату і, відповідно, «гібридна» методика аналізу творів китайського мистецтва – результат зближення і взаємопроникнення далекосхідної та європейської методології істориків мистецтва. Це явище відповідає світовим глобалізаційним процесам і, на нашу думку, є позитивним за своєю суттю. Проте воно ж створює виклики для дослідників і популяризаторів культури Китаю, лексикографів тощо. Розуміння поточних процесів в україномовному дискурсі про китайське образотворче мистецтво і різних впливів на його формування створить умови для виявлення як позитивної практики, так і білих плям або спотворень – останнього з метою виправлення помилок. Наступним етапом може бути створення різноманітних довідкових видань, як-от китайсько-український тезаурус китайського образотворчого мистецтва, науково-популярні книги для різних вікових категорій тощо.

Література:

1. Ковальова М., Лю Фань. Олійний пейзажний живопис у Китаї ХХ ст. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 33, том 1, 2020. С. 68–75. ISSN 2308-4863.

2. Рудяченко Олександр. Ян Юнлян. Між капіталізмом і даосизмом. Укрінформ, 29 листопада 2023 р. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3309331-an-unlan-miz-kapitalizmom-i-daosizmom.html>.

3. Євген Журавльов (редактор). Цитатник Сі: на ростБ крутять «глибокi» вислови від лідера Китаю (ВІДЕО). 23 березня 2023 р. <https://www.dsnews.ua/ukr/politics/citatnik-si-na-rostb-krutyat-gliboki-vislovi-vid-lidera-kitayu-video-23032023-476520>.

4. 吕氏春秋·诚廉/中国哲学书电子化计划 [电子材料] URL: <https://ctext.org/ly-shi-chun-qiū/cheng-lian/zhs>.

5. Цзен Цзижун, під редакцією. Електронна книга. Як роздивлятися і розуміти картини. Переклад з російської мови: Ігор Павлюк. Друкарський двір Олега Федорова. 2022. ISBN 978-617-8000-67-7.

УДК 821.581-3.09

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-78>

Максимець В. О.

ORCID: 0000-0002-8528-5986

старший викладач кафедри китайської мови і перекладу

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

ТВОРЧИСТЬ ЦАНЬ СЮЕ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНОЇ РЕЦЕПЦІЇ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Ключові слова: Цань Сюе, жіноча проза, китайська авангардна література.

В історії сучасної китайської літератури творчість Цань Сюе (殘雪) – феноменальне явище. Гіперболізовані та гротескні персонажі, атмосфера жаху й абсурду, відсутність чіткого хронотопу надають її творам виразних ознак ідіостилю, які неможливо сплутати з текстами іншими письменниками, тому вивчення прози Цань Сюе стало неодмінною і дуже цікавою темою для сучасних літературознавців. З 1985 р. Цань Сюе та інші китайські письменники послідовно публікували шедевральні твори, які належали до екзотичного для китайської літератури напряму – авангардизму. Чень Сяомін (陈晓明) у «Тривозі репрезентації: історичне розчарування та сучасна літературна трансформація» («表意的焦虑: 历史祛魅与当代文学变革») дає визначення авангардному напряму як «творчості молодих авторів з притаманною